

Sygn. akt II UK 55/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku R. J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 grudnia 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację,**
- 2. zasądza od R. J. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń
Społecznych Oddziału w O. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 8 maja 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił ubezpieczonemu R. J. prawa do emerytury, wskazując, iż nie osiągnął wieku emerytalnego 67 lat, a ponadto do 1 stycznia 1999 r. nie udowodnił 15-

letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Od powyżej decyzji odwołanie wywiódł ubezpieczony R. J., wnosząc o jej zmianę przez przyznanie mu prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 26 października 2017 r. oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Wyrokiem z dnia 13 września 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) zmienił zaskarżony przez ubezpieczonego wyrok i (między innymi) przyznał R. J. prawo do emerytury od 8 grudnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny wskazał, że organ rentowy do stażu pracy w szczególnych warunkach przyjął (za świadectwami wykonywania pracy w szczególnych warunkach) okresy od 18 czerwca 1975 r. do 25 października 1976 r. oraz od 2 listopada 1978 r. do 1 maja 1979 r. Ocenie podlegały zatem następujące okresy:

1) od 2 maja 1979 r. do 26 czerwca 1980 r. (1 rok, 1 miesiąc i 27 dni), w którym to okresie ubezpieczony wykonywał pracę na stanowisku kierowcy wozu nadzoru ruchu (w ocenie Sądu Apelacyjnego - pojazdu uprzywilejowanego); pracę tę Sąd Apelacyjny zakwalifikował jako wykonywaną w szczególnych warunkach, wymienioną pod poz. 2 w dziale VIII („transport i łączność”) wykazu A - załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym (praca kierowcy samochodu uprzywilejowanego w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych);

2) od 27 czerwca 1980 r. do 31 maja 1982 r. (1 rok, 11 miesięcy i 5 dni), w którym to okresie ubezpieczony wykonywał pracę na stanowisku starszego dyżurnego ruchu; Sąd Apelacyjny uznał, że ubezpieczony wykonywał w tym okresie czynności szeroko rozumianego dozoru inżynieryjno-technicznego, bowiem kontrolował punktualność jazdy autobusów i trolejbusów w trasie, jeździł do kolizji i awarii sieci, nadzorując pracę kierowców autobusów, a zatem pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze (praca wymieniona w dziale XIV - „prace różne”, poz. 24 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym);

3) od 1 czerwca 1982 r. do 31 lipca 1991 r. (9 lat i 2 miesiące), w którym to okresie ubezpieczony był zatrudniony na stanowisku starszego mistrza i wykonywał nadzór nad mechanikami samochodowymi zatrudnionymi w zakładzie w Wejherowie, wykonującymi prace (naprawy autobusów) wyłącznie w kanałach remontowych; Sąd apelacyjny zakwalifikował tę pracę jako wymienioną w dziale XIV - „prace różne”, poz. 24 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym);

4) od 1 sierpnia 1991 r. do 31 grudnia 1998 r. (7 lat i 5 miesięcy) na stanowisku starszego mistrza i dyspozytora, kiedy to ubezpieczony łączył pracę jako starszy mistrz z obowiązkami dyspozytora w Wydziale Komunikacji Miejskiej w W.; w zakresie obowiązków ubezpieczonego jako dyspozytora leżało między innymi codzienne dopilnowanie punktualnego wyjazdu autobusów w trasę, podpisywanie kart drogowych, badanie trzeźwości kierowców, przy czym chodziło o kontrolę pracowników zatrudnionych w warunkach szczególnych, a mianowicie kierowców autobusów; Sąd Apelacyjny zakwalifikował pracę dyspozytora jako pracę wymienioną w dziale XIV („prace różne”), poz. 24 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym);

5) okres zasadniczej służby wojskowej od 28 października 1976 r. do 17 października 1978 r. w wymiarze 1 roku, 4 miesięcy i 7 dni - ubezpieczony przed rozpoczęciem odbywania zasadniczej służby wojskowej wykonywał pracę w warunkach szczególnych, zaś po odbyciu tejże służby wrócił do poprzedniego pracodawcy również na stanowisko pracy w warunkach szczególnych.

Ustalenia te oraz dokonana na ich podstawie ocena prawna pozwoliła Sądowi Apelacyjnemu na doliczenie do stażu zatrudnienia w warunkach szczególnych uznanego przez pozwany organ (w wymiarze 1 roku, 10 miesięcy i 8 dni) powyższych okresów pracy: od 2 maja 1979 r. do 26 czerwca 1980 r. (1 rok, 1 miesiąc i 27 dni), od 27 czerwca 1980 r. do 31 maja 1982 r. (1 rok, 11 miesięcy i 5 dni), od 1 czerwca 1982 r. do 31 lipca 1991 r. (9 lat i 2 miesiące), od 1 sierpnia 1991 r. do 31 grudnia 1998 r. (7 lat i 5 miesięcy) oraz okresu zasadniczej służby wojskowej w wymiarze 1 roku, 4 miesięcy i 7 dni, co daje ubezpieczonemu ponad

22-letni staż pracy w warunkach szczególnych. Oznacza to, że ubezpieczony legitymuje się wymaganym ustawowo okresem zatrudnienia w warunkach szczególnych.

Organ rentowy zaskarżył powyższy wyrok zaskarżył skargą kasacyjną. Skargę oparto na naruszeniu prawa materialnego:

(-) art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53 ze zm.; dalej ustawa emerytalna) oraz § 1 pkt 2, § 2 pkt 1 i § 4 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.), przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na nieprawidłowym uznaniu, po pierwsze, że praca wykonywana przez ubezpieczonego na stanowisku dyspozytora w publicznej komunikacji miejskiej, polegająca na sprawowaniu nadzoru nad pracą kierowców autobusów, jest pracą w szczególnych warunkach, mieszczącą się w ogólnie pojętym dozorze inżynieryjno-technicznym nad stanowiskami pracy wykonywanymi w szczególnych warunkach (wykaz A, dział XIV prace różne) poz. 24 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. - gdzie jako prace w szczególnych warunkach wskazano prace w postaci „kontrolni międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie” oraz, po drugie, przez nieprawidłowe przyjęcie, że praca wykonywana na powyższym stanowisku pracy może być wykonywana łącznie z pracą na stanowisku starszego mistrza, sprawującego dozór nad pracami wykonywanymi przez mechaników samochodowych pracujących w kanałach remontowych - tylko z tego powodu, że, w ocenie Sądu drugiej instancji, oba stanowiska pracy są stanowiskami pracy w szczególnych warunkach i były świadczone w dobowym wymiarze czasu pracy u tego samego pracodawcy, a co za tym idzie, można je łącznie zaliczyć do stażu pracy, od którego uzależnione jest prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach – podczas gdy, w ocenie organu rentowego, stanowisko dyspozytora w publicznej komunikacji miejskiej nie jest

stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej w związku z poz. 24 działu XIV (prace różne) wykazu A i poz. 24 pkt 1 działu XIV (prace różne) wykazu A, stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 9 Ministra Administracji i Gospodarki Terenowej Ochrony Środowiska z dnia 1 lipca 1983 r. w sprawie stanowisk pracy w zakładach pracy resortu administracji, gospodarki terenowej i ochrony środowiska, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, uprawniające do niższego wieku emerytalnego oraz do wzrostu emerytury lub renty inwalidzkiej w związku z § 1 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

(-) art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i ust. 2 ustawy emerytalnej oraz z § 1 pkt 2, § 2 pkt 1 i § 4 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na nieprawidłowym uznaniu, że praca wykonywana przez ubezpieczonego na stanowisku starszego dyżurnego ruchu w publicznej komunikacji miejskiej, sprawującego nadzór nad pracą kierowców autobusów, jest pracą w szczególnych warunkach mieszczącą się w ogólnie pojętym dozorcze inżynieryjno-technicznym nad stanowiskami pracy w szczególnych warunkach, wymienioną w wykazie A, Dziale XIV (prace różne) pod poz. 24 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., gdzie jako prace w szczególnych warunkach wskazano prace w postaci „kontrolni międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”, a co za tym idzie, błędne przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że pracę na tym stanowisku można zaliczyć do stażu pracy, od którego uzależnione jest prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach – podczas gdy, w ocenie organu rentowego, stanowisko starszego dyżurnego ruchu w publicznej komunikacji miejskiej nie jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej w związku z poz. 24 działu XIV (prace różne) wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. i poz. 24 Działu XIV (prace różne) wykazu A, stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 9 Ministra Administracji i Gospodarki Terenowej Ochrony Środowiska z dnia 1 lipca 1983 r. w sprawie stanowisk pracy w zakładach pracy resortu administracji, gospodarki

terenowej i ochrony środowiska, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, uprawniające do niższego wieku emerytalnego oraz do wzrostu emerytury lub renty inwalidzkiej w związku z § 1 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.;

(-) art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i ust. 2 ustawy emerytalnej oraz § 1 pkt 2, § 2 pkt 1 i § 4 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na błędnym uznaniu, że praca wykonywana przez ubezpieczonego na stanowisku kierowcy wozu nadzoru ruchu w miejskim transporcie publicznym jest pracą w szczególnych warunkach, tj. pracą kierowcy samochodu uprzywilejowanego w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych, wymienioną w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. - w wykazie A, dziale VIII (transport i łączność) pod poz. 2 - „prace kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, specjalizowanych, specjalistycznych (specjalnych), pojazdów członowych i ciągników samochodowych balastowych, autobusów o liczbie miejsc powyżej 15, samochodów uprzywilejowanych w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych, trolejbusów i motorniczych tramwajów” - z uwagi na sam fakt bycia przez ubezpieczonego kierowcą samochodu uprzywilejowanego, bez odniesienia zatrudnienia wykonywanego na tym stanowisku do warunków, w jakich ono było świadczone, bez badania powyższego zatrudnienia w kontekście charakteru branży, do której należał zakład pracy ubezpieczonego oraz bez konfrontacji tego stanowiska pracy ze stanowiskami pracy w szczególnych warunkach obowiązujących w administracji, gospodarce terenowej i ochronie środowiska - a w konsekwencji błędne przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że praca wykonywana na tym stanowisku pracy jest pracą w szczególnych warunkach zaliczaną do stażu pracy uprawniającego do wcześniejszej emerytury;

(-) § 1 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., polegające na pominięciu przez Sąd Apelacyjny w (...) wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy resortu administracji, gospodarki terenowej i ochrony środowiska, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, uprawniające do niższego wieku emerytalnego oraz do wzrostu emerytury lub renty inwalidzkiej,

stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia nr 9 Ministra Administracji i Gospodarki Terenowej Ochrony Środowiska z dnia 1 lipca 1983 r. w sprawie stanowisk pracy w zakładach resortu administracji, gospodarki terenowej i ochrony środowiska, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, uprawniające do niższego wieku emerytalnego oraz do wzrostu emerytury lub renty inwalidzkiej - jako nieistotnego dla sprawy, z uwagi na brak normatywnego charakteru zarządzeń branżowych - podczas gdy, zdaniem organu rentowego, ocena charakteru pracy i zajmowanych stanowisk w kontekście pracy w szczególnych warunkach powinna odbywać się z uwzględnieniem nie tylko rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., ale także przy uwzględnieniu wykazów resortowych, w których właściwy minister, kierownik urzędu centralnego lub centralny związek spółdzielczy w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalił w podległych i nadzorowanych sobie zakładach pracy, że dane stanowisko pracy jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, z czego może płynąć domniemanie faktyczne, że praca na tym stanowisku w istocie wykonywana była w takich warunkach i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową w powyższym zakresie.

Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...), ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji ubezpieczonego oraz o zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie kasacyjne według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie zaznaczyć należy, że w skardze kasacyjnej nie kwestionuje się, że pracę ubezpieczonego na stanowisko starszego mistrza (od 1 czerwca 1982 r. do 31 lipca 1991 r. - 9 lat i 2 miesiące) należy uznać za pracę wykonywaną w szczególnych warunkach. Nie budzi także zastrzeżeń organu rentowego zaliczenie

do pracy w warunkach szczególnych okresu zasadniczej służby wojskowej od 28 października 1976 r. do 17 października 1978 r. w wymiarze 1 roku, 4 miesięcy i 7 dni. Skarżący natomiast nie zgadza się z taką kwalifikacją okresów: od 2 maja 1979 r. do 26 czerwca 1980 r. (1 rok, 1 miesiąc i 27 dni) na stanowisku kierowcy wozu nadzoru ruchu w Dziale Głównym Dyspozytorni Ruchu, od 27 czerwca 1980 r. do 31 maja 1982 r. (1 rok, 11 miesięcy i 5 dni) na stanowisku starszego dyżurnego ruchu, od 1 sierpnia 1991 r. do 31 grudnia 1998 r. (7 lat i 5 miesięcy) na stanowisku starszego mistrza i dyspozytora w Wydziale Komunikacji Miejskiej. W tych okresach Sąd Apelacyjny zakwalifikował pracę kierowcy wozu nadzoru ruchu oraz na stanowisku starszego dyżurnego ruchu jako pracę kierowcy samochodu uprzywilejowanego w ruchu lądowym w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych (pod poz. 2 w Dziale VIII „transport i łączność” wykazu A) a pracę na stanowisku dyspozytora pod poz. 24 w dziale XIV - „prace różne” wykazu A (jako dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie).

Sposób kwalifikowania określonych czynności pracowniczych jako „prac różnych” wymienionych pod poz. 24 w dziale XIV wykazu A był wielokrotnie analizowany w orzecznictwie sądowym. Trafnie zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 184/13 (LEX nr 1448473), że „dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie” - aby mógł być uznany za pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy emerytalnej - musi odpowiadać łącznie następującym warunkom:

1) musi być dozorem inżynieryjno-technicznym, czyli dozorem specjalistycznym, a nie dozorem „jakimkolwiek” (nie może być „zwykłym” dozorem wykonywanym w ramach pracowniczego podporządkowania kierownictwu pracodawcy);

2) musi być sprawowany „na oddziałach i wydziałach”, czyli powinien być wykonywany bezpośrednio w określonym, skonkretyzowanym środowisku pracy, w którym istnieje narażenie na czynniki o znacznej szkodliwości dla zdrowia lub powodujące znaczny stopień uciążliwości pracy albo wymagające wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia;

3) powinien dotyczyć prac zgodnych z wykazami prac w szczególnych warunkach (zawartymi w załącznikach do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.) i wykonywanych bezpośrednio przez osoby, nad którymi sprawowany jest nadzór;

4) musi być wykonywany stale przez osobę nadzorującą, czyli nie może mieć charakteru okazjonalnego (peryferyjnego);

5) powinien być sprawowany w pełnym wymiarze czasu, jaki obowiązuje osobę nadzorującą na zajmowanym przez nią stanowisku.

W kontekście niniejszej sprawy istotne znaczenie ma to, że zawarte w wykazie A dziale XIV pod poz. 24 określenie „na oddziałach i wydziałach” wskazuje, że kontrola międzyoperacyjna, dozór inżynieryjno-techniczny oraz kontrola jakości produkcji powinna być wykonywana bezpośrednio w określonym, skonkretyzowanym środowisku pracy, w którym występują warunki narażające na szybszą utratę zdolności do zarobkowania. Przy ocenie, czy dozór stanowi pracę w szczególnych warunkach, łącznikiem jest zatem narażenie ubezpieczonego na czynniki istniejące na stanowiskach pracy podwładnych zatrudnionych w szczególnych warunkach. Innymi słowy, przepis działu XIV, poz. 24 wykazu A spełnia się odniesieniu do sprawujących kontrolę lub dozór, jeśli ich praca wykonywana była w szkodliwych warunkach, wynikających z wykonywania w szczególnych warunkach pracy podstawowej przez innych, podległych im pracowników (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 listopada 2016 r., III UK 12/16, LEX nr 2163306, oraz z dnia 5 kwietnia 2017 r., III UK 95/16, LEX nr 2294388). W szczególności na uwagę zasługuje trafne stanowisko wyrażone w tym ostatnio przywołanym wyroku (III UK 12/16), że norma z działu XIV, poz. 24 jest wspólna, co jednak wymaga zastrzeżenia, że nie każda praca podstawowa w szczególnych warunkach powoduje szkodliwe warunki pracy dla kontrolującego (dozorującego); na przykład w jednostkowym ujęciu praca drwala nie musi implikować szkodliwości pracy dla leśniczego kontrolującego lub dozorującego pracę drwala, podobnie praca przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych nie musi być szkodliwa dla kierownika wydziału jednostki albo praca kierowcy samochodu ciężarowego powyżej 3,5 tony nie musi powodować, że kierownik transportu będzie zatrudniony w szczególnych warunkach. Nadal znaczenie ma więc warunek szkodliwości pracy na stanowisku kontroli czy nadzoru

wynikającej z pracy podstawowej - art. 32 ust. 2 i 4 ustawy emerytalnej (por. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2019 r., III UK 133/18, LEX nr 2673083; z dnia 10 stycznia 2019 r., I UK 385/17, LEX nr 2604053).

Podsumowując, Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że w przypadkach, gdy czynniki ryzyka występujące na konkretnych stanowiskach nie obciążają osób sprawujących dozór inżynieryjno-techniczny nad pracownikami na nich zatrudnionymi, czynności dozoru nie można zakwalifikować pod poz. 24 w dziale XIV wykazu A. Jest to zrozumiałe, gdy weźmie się pod uwagę charakter prawa do emerytury dla osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Prawo to stanowi konsekwencję szybszej utraty zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 stycznia 2000 r., K 18/99, OTK 2000 nr 1, poz. 1). Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. między innymi wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, LEX nr 1001292 ; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022).

W związku z tymi uwagami, błędne było uwzględnienie przez Sąd Apelacyjny w stażu pracy w warunkach szczególnych okresu od 1 sierpnia 1991 r. do 31 grudnia 1998 r. (7 lat i 5 miesięcy), kiedy ubezpieczony pracował na stanowisku starszego mistrza i dyspozytora w Wydziale Komunikacji Miejskiej w W. i łączył pracę jako starszy mistrz z obowiązkami dyspozytora. Przyjmując za Sądem Apelacyjnym, że w tych okresach nadzór dotyczył pracy kierowców autobusów - pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze, nie można nie dostrzec, że nadzór ten nie powodował narażenia na warunki ryzyka przypisane kierowcom

tych pojazdów. W konsekwencji, ubezpieczony - jako dyspozytor - w ogóle nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, a wykonywanie (także) obowiązków dyspozytora (obok obowiązków mistrza) w ramach dobowej normy czasu pracy niweczy możliwość zakwalifikowania pracy jako pracy w warunkach szczególnych. Przypomnieć bowiem należy, że praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75; z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, LEX nr 528152; dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638).

W odniesieniu do okresu od 2 maja 1979 r. do 26 czerwca 1980 r., który Sąd Apelacyjny zakwalifikował jako prowadzenie pojazdu uprzywilejowanego, to znaczenie mają obowiązujące w tym okresie przepisy, a mianowicie ustawa z dnia 27 listopada 1961 r. o bezpieczeństwie i porządku ruchu na drogach publicznych (Dz.U. z 1961 r. Nr 53, poz. 295 ze zm.) oraz wydane na jej podstawie rozporządzenia Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych z dnia 20 lipca 1968 r. w sprawie ruchu na drogach publicznych (Dz.U. Nr 27, poz. 183 ze zm.). Z jego § 37 wynika, że do kategorii pojazdów uprzywilejowanych zalicza się nie tylko pojazdy straży pożarnej, pogotowia ratunkowego i górniczego, Milicji Obywatelskiej, Wojskowej Służby Wewnętrznej, a na terenie pasa granicznego również Wojsk Ochrony Pogranicza, uczestniczące w akcjach związanych z wypadkami lub innymi zagrożeniami (ust.1), ale też pojazdy innego rodzaju pogotowia, co do których uprawnienie do korzystania z przywilejów w ruchu drogowym oraz do używania specjalnych sygnałów dźwiękowych i świetlnych wydaje właściwy terenowy organ administracji państwowej stopnia wojewódzkiego (terenowy organ administracji państwowej miasta wyłączonego z województwa) (ust. 4). Zatem z tego punktu widzenia kierowca wozu nadzoru ruchu kierował pojazdem uprzywilejowanym wtedy, gdy uczestniczył w akcjach związanych z

wypadkami lub innymi zagrożeniami. O ile ubezpieczony w okresie od 2 maja 1979 r. do 26 czerwca 1980 r. zajmował stanowisko kierowcy wozu nadzoru ruchu w Dziale Głównym Dyspozytorni Ruchu, to do zakresu jego czynności należała (wedle ustaleń faktycznych) nie tylko jazda do wszelkich kolizji, awarii sieci i wypadków samochodem uprzywilejowanym marki Wołga, zaopatrzonym w zezwolenie Urzędu Wojewódzkiego na użycie oznakowania świetlnego niebieskiego i sygnałów dźwiękowych pulsacyjnych (co mogło być kwalifikowane pod poz. 2 w Dziale VIII - „transport i łączność” wykazu A), ale też wyjazdy w trasę z instruktorem w celu kontroli punktualności jazdy autobusów i trolejbusów (w tym przypadku samochód nie był wykorzystywany do ratowania życia i zdrowia ludzkiego oraz w sytuacjach bezpośrednio zagrażających bezpieczeństwu publicznemu w ruchu lądowym). Znowu zatem i w tym wypadku (podobnie jak przyłączeniu pracy dyspozytora i starszego mistrza w Wydziale Komunikacji Miejskiej w W.) wykonywanie pracy w warunkach szczególnych (kierowanie pojazdem uprzywilejowanym) nie wypełniało dobowej normy czasu pracy.

Podobnie rzecz się ma w przypadku okresu pracy od 27 czerwca 1980 r. do 31 maja 1982 r. na stanowisku dyżurnego ruchu, podczas której ubezpieczony jeździł nie tylko do awarii sieci i kolizji, ale również po to, aby sprawdzać punktualność komunikacji miejskiej (czego nie można zakwalifikować jako ratowania życia i zdrowia ludzkiego oraz jako sytuacji bezpośrednio zagrażających bezpieczeństwu publicznemu w ruchu lądowym).

W rezultacie odjęcie tych okresów (od 2 maja 1979 r. do 26 czerwca 1980 r. - 1 rok, 1 miesiąc i 27 dni, od 27 czerwca 1980 r. do 31 maja 1982 r. - 1 rok, 11 miesięcy i 5 dni; od 1 sierpnia 1991 r. do 31 grudnia 1998 r. - 7 lat i 5 miesięcy) od stażu pracy w warunkach szczególnych powoduje, że ubezpieczony nie spełnia warunku 15 lat pracy w warunkach szczególnych (§ 4 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.).

Na koniec - w kontekście zarzutu, że ocena charakteru pracy i zajmowanych stanowisk w kontekście pracy w szczególnych warunkach winna odbywać się z uwzględnieniem nie tylko rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., ale także przy uwzględnieniu wykazów resortowych - przypomnieć należy, że Sąd Najwyższy wypowiadał się już co do znaczenia przyporządkowania danego rodzaju

pracy do określonej branży. Wskazywał, że wyodrębnienie prac kwalifikujących do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym ma charakter stanowiskowo-branżowy. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości w oddzielnych działach oraz przypisanie poszczególnych stanowisk pracy gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi przemysłu ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652; z dnia 3 czerwca 2008 r., I UK 381/07, LEX nr 494112; z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09, LEX nr 515698 i I UK 24/09, LEX nr 518067; z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638, z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652). Co do zasady więc przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach. Sąd Najwyższy uznaje jednakże zgodnie, że zasada ta nie ma charakteru absolutnego i w szczególnych okolicznościach sprawy można od niej odstąpić. Może się bowiem zdarzyć, że zakład pracy podległy określonemu ministrowi wykonuje także zadania całkowicie odpowiadające innemu działowi gospodarki, leżącemu w sferze zainteresowania innego ministra (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13 LEX nr 1458817; z dnia 2 czerwca 2008 r., I UK 381/07, LEX nr 494112; dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13, LEX nr 1458817), a co za tym idzie, szkodliwość danego rodzaju pracy jest porównywalna do szkodliwości pracy przyporządkowanej innej branży.

Z tych powodów, na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c., orzeczono jak w sentencji.